

~~17~~

EX BIBLIOTH.
NATIONIS HUNGAR.

VITEBERG.

VI-59.

SIGNAT. CLVCCCCXIII.

EXERCITATIONUM PHYSICARUM
DISPUTATIO SEXTA.

De

MOTU ET QUIETE

BONO cum DEO

*In illustri Leucorea ad ventilandum publicè placido Eruditorum
examine preposita.*

PRÆSIDE

M. JOHANNES FRID. Tatinghoff

Enchusa - Batavo.

Respondente

JOHANNES HADIKIO

Trenchinio Hungaro.

Ad d. 18. Februar. Horis Matut.

In Audit. Minore.

WITTEBERGÆ

Typis Johannis Haken 1654.

Handwritten notes:
A. III - 1914

38

EXERCITATIONUM PHYSICARUM
PREFATIO SECTA

MOTU ET QUIETE

PHYSICAE

PHYSICAE
PHYSICAE

PHYSICAE

PHYSICAE
PHYSICAE

PHYSICAE

PHYSICAE
PHYSICAE

PHYSICAE

PHYSICAE
PHYSICAE

PHYSICAE

PHYSICAE
PHYSICAE

Exercitationum Physicarum.

DISPUTATIO VI.

Thesis I.

UT Metaphysici duplices exhibent Entis affectiones, uni-
tas alteras, alteras disjunctas, ita Physici corporis natura-
lis. Hactenus de affectionibus corporis unitis, quantita-
te, qualitate, Loco & Tempore actum à nobis. Omne enim
Corpus quantitatem habet, ut & qualitates: illam ratione ma-
teria, has ratione formæ: Omne etiam corpus in loco est, (quia
extensum est) & in tempore. Nunc agendum restat de affectio-
nibus disjunctis, *Motu & Quiete*: Nam non omnia corpora
moventur, neque etiam omnia corpora quiescunt, sed quaedam
moventur, quaedam etiam quiescunt: quiescit Terra: moventur
Sol & Astra omnia. Rectè *Aristoteles* 3. *Physic.* c. 3. t. 21. ἐνδέχε-
ται τὰ μὲν αἰετῶν ὄντων ἀκίνητα εἶναι, τὰ δὲ αἰετῶν κινέμενα, τὰ
δ' αἰετῶν μεταλαμβάνειν, ὅπερ ἡμῖν λεκτέον ἐστὶ. Contingit
eorum quæ sunt, alia quidem semper immobilia esse, alia verò
semper moveri, alia autem utraque participare: quod quidem
à nobis dicendum est. *Et text.* 20. ὅτι δὲ ἔστιν ὅτι τὰ μὲν κινῶνται,
τὰ δ' ἡρεμῶν εἶναι. Quare manifestum est, inquit, quod alia qui-
dem moventur, alia verò quiescunt. Ut ex his clarum sit ac ma-
nifestum, Peripateticos falsò Naturæ omnium corporum, motum
& quietem attribuere: etenim hac stante Naturæ definitione *A-*
ristotelis, vel sidera naturâ non constant, cum ea nunquam
moveantur, vel Terra: cum ea immobilis persistat in omnem æ-
ternitatem: Excipit *Wendelinus* & statuit totum Terræ globum
etiam habere in se principium motus, neq; enim necesse est, in-
quit, ut omne id actu moveatur, quod principium activum mo-
tus in se habet. Faciamus enim hominem manibus ac pedibus
ligatum ab ipsa pueritia ad vitæ finem usque nunquam progrediendo
fuisse loco motum: Ideone principium motus progres-
sivi in eo fuisse negabimus? ut ergo res dicatur in se habere prin-
cipium

ei^{us} motus localis, sufficit, si sublati^s impedimentis, locali-
ter se movere possit: etiamsi presentibus impedimentis nun-
quam actu loco moveatur. *Conf. sect. 1. part. 1. c. 3. Contempl. Phy-*
sic. p. 245. Verum Resp. 1. Non ita iudendum est in terminis, ut
Motus sumatur pro ipsa mobilitate: Motus ratio formalis con-
sistit in successione & progressionem, estque Ens successivum: Mo-
bilitas verò Ens permanentis: quæ duo maximè sunt distincta. 2.
Neg. æque Terræ potentiam movendi, ac motum ipsum: frustra
neque ac vana omnis ea est potentia, quæ in actum deduci à po-
tentia finita nunquam potest. 3. Exemplum de homine mani-
bus, pedibusque ligato valde alienum est: homini rectè & jure
optimo potentia movendi tribui potest & debet, licet ob impe-
dimenta varia nunquam moveretur, cum ad motum, naturalem
inclinationem habeat, ut solutis vinculis & ablatis impedi-
mentis, statim etiam se movere incipiat, quod de Terrâ sibi re-
lictâ dici nequit; ea enim naturalem inclinationem ad quietem
habet, nec ullo modo naturaliter moveri potest, sicuti hoc in-
fra à nobis latius ostendetur. Instant alii, & inter species motus
distingunt, quamvis enim, *inquiunt*, latius Terræ tribui non
possit, alteratio tamen ipsi convenire potest; sed Resp. 1: quod
per motum in definitione Naturæ intelligi solum debeat motus
localis, quod etiam nonnulli fatentur ex Peripateticis, *Conf.*
Pererius lib. 7. de Nat. c. 4. Conimbr. 2. Physic. c. 1. quest. 1. art. 1, 2. Et hæc
Aristotelis quoque mentem fuisse existimat *Wendelinus*: hinc 5.
Metaph. text. 5. ait: *Natura est id ὅτι ἐν ἑνὶ κινήσει ἢ πρῶτη ἐν ἐνὶ κινήσει*
τῶν φύσει ὄντων hoc est, *Unde est primus motus in unoquoque.* Ubi
per primum motum intelligitur solus motus localis, sicut patet
ex lib. 7. *Metaph. c. 2. t. II.* 2 ipsi Aristotelici in omni alteratione
præsupponunt lationem. *Conf. Aristoteles lib. 8. Phys. c. 7. t. 55.*
cujus verba hîc sistere placet. *Motum secundum locum necessarium*
est esse primum. impossibile enim est augmentationem esse alteratio-
ne non præexistente: quod enim augmentatur, est quidem ut simili
augeatur, est autem ut dissimili: Contrarium enim alimentum dici-
tur esse contrario: adjungitur autem omne factum simile simili: ne-
cesse igitur est, alterationem esse eam, qua in contrarium est, mu-
ratio-

rationem. At verò si alteratur, oportebit esse alterans. Manifestum est igitur, quod movens non similiter se habet, sed aliquando quidem propinquius est, aliquando autem longius ab eo quod alteratur: hæc autem sine latione non contingit esse.

2.

Motum verò dari in corporibus tam certum est, ut mentis & oculi cecitate laborare videatur, qui eum negaverit, vel in dubium vocaverit. Unde ipse *Diogenes* non alio modo quam surgendo & obambulando censuit *Zenonis* adversus localem motum sophisticaciones. (Vid. *Arist.* l. 6. *Phys.* c. 9. r. 75. & 7. *phys.* c. 5. t. 37.) confutandas: cumque ejusdem farinae sophista *Diodorus*, (verba sunt *Cl. Joh. de Raey disp.* 3. ad *Problemata Aristotelis* lib. 2) ad *Herophilum* Medicum accessisset, ut sibi humerum luxatum restitueret, bono ipsum animo esse *Hierophilus* jussit, neque enim fieri potuisse, ut emoveretur loco humerus. Nam, inquit, aut emotus fuit quo in loco erat; (hoc enim pacto cavillari solebat Sophista adversus motum) aut in quo non erat; at neque in quo erat, neque in quo non erat, igitur emotus non fuit: quod ille quidem audiens deprecatus est, ut manum, missis argutiis, ad curationem adhiberet. Et si non antea, tunc procul dubio credidit, in suo saltem corpore reperiri motum localem. Hæc ille, *Zenonis* autem argumentum tale erat. *Motus non potest fieri per spatium quodvis, nisi prius mobile pertransseat minus, quam majus, sed quancumque assignes partem, alia est minor, & alia minor in infinitum: ergo non potest fieri motus, nunquam enim incipiet.* Verum respondeo ad minorem, in quavis parte aliam esse minorem, & aliam minorem mathematicè concedo, Physicè nego, motus autem penes Physicam & realem rerum existentiam considerari oportet: procedit ergò *Zenonis* argumentatio ex falsa hypothese, quod continuum in infinitum sit divisibile: Nos in continuo partes dandas physicè indivisibiles defendimus, quas atomos vocamus. *Claud. Berigardus circ. 6. de Motup.* 45. concedit transiri puncta infinita non modo potestate, sed etiam re ipsa, negat tamen spatium illud esse infinitum simpliciter; nam clauditur, inquit, duobus extremis, quæ quidem inter se puncta infinita comprehendunt; at non quævis infinita multitudo

Existen-
tia motus

A 3

pun-

punctorum efficit spatium infinitum, verum ea tantum, quæ caret extremis. Sed corpus aliquod puncta habere Physica infinita, & tamen non carere extremo, nobis videtur contradictorium, nisi forte ludat in voce, *infinitum*, ut infinitum sumatur pro indefinito. Putant tamen multi Viri docti, *Zenonem* non negasse motum, sed adversarios suos, qui partes in continuo indivisibiles admittere volebant, ad absurdum tantum deducere hoc suo ratiocinio voluisse: quod *Zenonis* augmentum *Toletus* non facile solutu dicit: imò stantibus hypothesebus Peripateticorum de continuo in infinitum divisibili, revera est indissolubile.

3.

De quo verò Motu in parte generali agendum sit, controversum valdè est. Nos de solo motu locali hic agendum existimamus: cum motus Generationis, Corruptionis, Augmentationis & Alterationis ad paucissimas corporis naturalis spectent species, neq; conjunctim, vel divisim accepti, totum corpus naturale adæquent. Motus verò localis cum quiete omnem Corporis latitudinem exhauriat. Hinc etiam ipse *Arist.* lib. 1. *Phys.* c. 2. text. 11. motum localem vocat *πρότην τῶν κινήσεων*: imò ipsi *Veteres* præter motum localem nullum alium agnoverunt, censueruntque Generationem, Corruptionem &c. varios tantum esse motus locales, qui ad ipsa effecta producenda cum insensibilibus materiae particulis concurrerent: ut cum ex variâ atomorum configuratione, & dispositione, motu & agitatione, quod hinc perit, quæ corruptio est, illinc isthac rursus ratione ita conformetur, ut inde nova dicatur fieri generatio &c.

4.

*Quid sit
Motus.*

*Veterum
opinio.*

Sicut vero ipsis sensibus apertum est, Motum dari, ita rationi humanæ obscurum est, quid Motus sit, & in quo formalis ejus ratio consistat: in ea enim explicandâ maximè se exercuerunt doctissima quavis ingenia. Equidem ignoratâ verâ Motus natura, tota etiam rerum naturalium accurata cognitio ruat, & fugiat Nos oportet. *Arist.* l. 3. *Phys.* c. 1. Itaque sedula nobis danda opera, ut ejus naturam cum summâ attentione & maxima *ἐπιβρα* inquiramus & investigemus. *Veteres* motum nihil aliud esse putabant, quam continuam corporis

poris ad corpus applicationem, quæ & motum universè sumptū
& singulas motus species comprehenderet, prout corporum ap-
plicationisque ratio diversa esset. Generationis quidem mo-
tus, aut corruptionis ipsis est, cum applicantur idoneè, vel dissol-
vuntur ea corpora, quæ pertinent ad rei ortum, vel interitum:
Accretionis & Diminutionis, cum accedunt vel decedunt ea,
unde res obtinet majorem vel minorem molem: Lationis, un-
de totum corpus loco mutat, Alterationis, unde qualis denomi-
natur: Et hanc applicationem à re applicata, sola ratione di-
stingui docebant. Quod si tamen quæris Principium primum
hujus motus, Respondebunt veteres, illud non esse petendum
aliunde, quam ab ipsis substantiis simplicibus, quarum singulæ
hoc habent à se, ut pro convenientia vel dissensu alteram am-
plectantur, vel fugiant: cum autem illæ ex mente *Veterum* sint
infinite, nihil erit periculi, ne omnes aliquando moveri desi-
nant, ita ut Universi motus intercideret, & plane aboleretur, nec
possit amplius revocari, sicut accideret, si darentur tres, quatuor,
aut sex substantiæ tantum, quæ postquam inter se unirentur, nec
ulla esset causa divellens, immotæ in æternum persisterent. Vide
Claud. Berigard. Circ. 6. de Motu p. 44. & Circ. XI. de Speciebus Motus
p. 69, 70. Triplicè præterea nonnulli veteres omnibus atomis af-
signabant motum. *Primum*, ratione universi, & eo respectu dice-
bant alias atomos petere centrum, alias vero circumferentiam.
Secundum, ratione vacui, quo respectu omnibus atomis, ut in-
terrupta maneret corporum continuitas, locum quemlibet re-
plendi & vacuum impediendi inditam vim esse contendebant.
Tertium ratione mixti: Unde omnes atomos, in mixtione ferri-
volebant per omnes lationes, deorsum, sursum, in transversum,
circulariter, motu mixto &c. ut specifica aliqua figura (formam
enim ipsi substantialem non admittebant, uti *disputatione ter-
tia demonstratum*) in corpore introduci posset.

5.
Aristoteles definit Motum per ἐντελέχειαν τῆς δυνάμει ὄντι. *Aristote-*
ῆ τοιούτων lib. 3. Phys. c. 1. id est. Motus est actus ejus quod est in po-
tentia, quatenus est in potentia. Singula hæc verba vocat *Wen-*
delinus momentosa, verius sunt portentosa. Ponderant autem
Per-

Peripatetici in hac definitione, Genus & Differentiam: Genus est ἐντελέχεια, sive actus; quid autem per ἐντελέχειαν intelligi debeat, adhuc apud ipsos sub iudice. Hermolaus Barbarus vertit *perfecti habiam*, quasi ab ἐντελής & ἔχω. Illa vero ἐντελέχεια ut ex lib. 5. de Anima probant, est vel πρώτη sive prima, vel δευτέρα sive secunda: Per actum hoc loco intelligunt non primum, sed secundum, eumque non perfectum, sed imperfectum: quod si urgeas, contradictionem esse, aliquid esse ἐντελέχειαν sive perfectionem, & tamen esse imperfectum; respondebunt, gradus dari in perfectione, adeoque non omnem perfectionem esse omnimodè perfectam, sed aliquando etiam aliquid imperfectionis admixtam habere, præsertim si talis est perfectio quæ adhuc in fieri est, qualis est motus. Differentia desumitur 1. à *subiecto*. 2. à *subiecti Affectione*. 3. ab *Affectionis reduplicatione* 1. *subiectum* continetur vocula eius, quod corpus mobile est, seu id quod motus est subiectum: Motus enim cum accidens sit, substantiam, cui inhæreat, requirit. 2. *Affectio* exprimitur voce *potentia*, quæ potentia intelligenda tamen est mixta i. e. talis, cui aliquid actus est coniunctum, ut in aquâ tepida, nam ubi nihil est actus, ibi etiam non est motus, ut in aquâ summè frigida. 3. *Reduplicatio affectionis* est, *quatenus in potentia*: cum enim quæ moventur, partim actu, partim potentia sint, explicandum Aristoteli erat, quo respectu motus corporum movendorum actus esset, an quæ actu iam sunt, an vero quæ in potentia sunt ad ultimam & completam perfectionem? cui dubio occurritur per particulam reduplicativam, *quatenus in potentia est*. i. e. Motus est actus mobilis, non quatenus id actu est, seu quatenus aliquid formæ accidentalis accepit, sed quatenus ad formam illam perfectius acquirendam tendit. Hinc in omni motu tria esse docent (1) actu aliquid formæ, ad quam fit motus (2) potentia ad ulteriorem participationem ejus formæ, (3) fluxus quidam ad formam. Quantum ad Motus Divisionem, dicunt & docent, motum dividi 1. *ratione principii* & sic omnis motus est vel naturalis vel violentus. 2. *ratione mobilis*, & sic motus alius est per se, alius per accidens. 3. *ratione centri*, & sic motus alius est simplex alius compositus. 4. *ratione termini ad quem*, & sic motus alius est generatio

neratio, alius corruptio, alius alteratio, alius augmentatio. Verum hæc omnia partim obscura, partim falsa, partim aliena esse, non sine gravi & iusta causa iudicat iudiciosus *Sperlingus lib. 2. Institution. c. 1. p. 4 15. Illustris Baco de Verulam in aureo suo scientiarum organo, aphorismo 63. pag. 69.* hanc motus definitionem vocat Dialecticam: docetque hoc peculiare Aristotelis vitium fuisse, quod Philosophiam naturalem Dialecticâ suâ corrumperit, ut Physica Aristotelis nihil aliud, quam Dialecticæ voces plerumque sonet, Verba ejus ipsissima sisto. *Aristoteles Philosophiam naturalem Dialecticâ suâ corrumperit, cum Mundum ex Categoriis effecerit, anima humana, nobilissima substantia, genus ex vocibus secundæ intentionis tribuerit, negotium densi & rari, per quod corpora subeunt majores & minores dimensiones, sive spatia, per frigidam distinctionem actus & potentie transegerit, motum singulis corporibus unicum, & proprium, & si participent ex alio motu, id aliud moveri asseruerit, & innumera alia, pro arbitrio suo natura rerum imposuerit &c.* Nos hîc præcipuè notamus Definitionis generalitatem, quæ tum motui Angelorum tribui potest: Angeli enim cum in spatium distans non moveantur in Instanti, sed aliquam requirant in motu suo Angelico, & spiritali moram (ut docet *Celeber: Scheiblerus lib. 2. Metaph. c. 4. §. 221.* Probabile, inquit, est Angelum in spatium distans non moveri in instanti, alias viderentur eidem rei convenire contradictoria &c.) tunc ipsorum motus recte etiam dici poterit actus mobilis, puta *Angeli*, in potentiâ, nempe respectu termini ad quem: quatenus est in potentiâ i. e. quatenus nondum consecutus est terminum ad quem: quatenus enim in termino ad quem est, non dicitur potentia, sed actu esse. At in Physicis physicæ, non Metaphysicæ, seu generales & transcendentes proponendæ erant definitiones: tum etiam & quidem potiori jure ipsiformæ, quæ Aristoteli est actus Materiæ: Materia vero ens in potentia. Frustra excipit *M. Watsonian disp. 7. thesium probabilium §. 6.* Formam esse actum Materiæ, quatenus est generabilis, non quatenus mobilis: nam i. falsum est, formam esse actum Materiæ quatenus generabilis est, cum sit solum actus materiæ, quatenus est actuabilis (date veniam verbis) id est quatenus est apta ad suscipiendum aliquem actum, sive perfectionem, per quam perficiatur, & actuetur: & hoc respectu etiam ex mente Aristotelis,

B

mo-

motus dicitur actus, quatenus per motum corpus mobile a-
ctuat, & perficitur, sive ex statu potentiae in statum actus
transfertur: 2. quod est actus generabilis, est etiam actus mo-
bilis, cum generabile & mobile non nisi ut genus, & species
distinguantur: nam generatio, corruptio, alteratio proprie
non nisi variae motus localis species sunt: Si igitur forma
est actus materiae ut generabilis, erit etiam actus materiae, ut mo-
bilis, adeoque manet firmum, quod definitio motus communis
etiam sit formae; Unde ulterius sequetur, Motum esse formam
& formam esse motum: quia cui competit definitio, ei com-
petit definitum.

Sed formae competit definitio motus, ergo formae competit
definitum: nempe quod sit motus.

Minor probatur, quia motus definitur actus Entis in poten-
tia, quatenus est in potentia. At forma etiam est actus Entis (Ma-
teria, in potentia, quatenus est in potentia: Emendent igitur
domini Peripatetici praeceptoris sui definitionem, vel cogantur
admittere hoc absurdum, quod *Forma sit motus, & Motus
sit forma.* Dein, in Universi hujus theatro & systemate, nul-
lum talem dari motum, qualem illi describunt, accurate probat
Excell. Sperlingius loco citato. Aliquid formae, inquit, in motu
istis adest, & aliquid abest, cum potentia illam recipiendi perfe-
ctius, quaerimus, an loquantur de formâ substantiali, an acciden-
tali? forsan de utroque, at in indivisibili posita est forma
substantialis omnes respuens gradus, unde aliquid istius non
potest adesse, & aliquid abesse, sed tota simul est (hinc ipsi et-
iam docent omnem generationem stricte dictam esse instantaneam,
quia ejus terminus nec habet contrarium, nec latitudi-
nem partium, cum sit substantia. Gisb. ab I SENDOORN, Phys. Spe-
cial. Tractatu tertio c. 10. quaest. 3. p. 182.) de formis accidenta-
libus idem judicabit, qui doctrinam alterationis, augmenta-
tionis, & lationis altius ponderabit: cum aqua calefit, non ca-
lorem in portiones aliquot divisum habemus, sed ubicunq; est,
summus, & totus est, suo inharens igni aquae commisto; & cum
augetur infans, non aliquid de maiore quantitate habet, & ali-
quid non habet, sed quamdiu parvus est, tamdiu magnitudine
in to-

in totum caret, quam recipere potest, non accidentium mutatione, sed substantiarum adiectione. Ac qui Lipsiam proficiscitur, dum in itinere medio est, non partem quandam termini istius habet, partim non habet, sed toties terminum novum recipit, quoties pedem promovet. Haecenus *Cl. Sperlingius*. Idem iudicat *Cl. Regius*. *C. 1. Fundament: Phys. p. 32. de Aristotelicâ Motus definitione*, cujus verba, quia notatu digna sunt, huc transcribere non pigebit. Definitio illa, *inquit* praeterquam quod ipso definito sit obscurior, etiam est contradictoria. Actus enim praesupponit Ens, quod sit actu, & in Ente quod est potentia, quatenus est potentia, nullus potest esse actus, neque hic pro sunt illae, quae *Symphlicii & Pererii* dicuntur, explicationes: Non enim idem est actus Entis in potentia, prout in potentia, & actus rei in quo manet ad huc potentia ad ulteriorem actum, vel actus imperfectus eius, quod adhuc est in potentia ad ulteriorem perfectionem: prius enim, ut iam demonstravimus, subsistere non potest: posteriora vero possunt; verum neutrum naturam motus recte explicat. Ipse enim actus caloris vel existentia rei mediocriter calidae, non est motus, quamvis in ea sit potentia ad ulteriorem, vel perfectiorem calefactionem: jta enim res calida, non amplius incalescens, nihilominus calefieret. verum motus rei incalescentis, consistit in solâ actuali, praesentis caloris adeptione: in qua; nihil est in potentia, sed omnia actu. Nam hic agitur de re non acquisita, nec acquirenda, sed de illâ quae iam nunc acquiritur. Atque hinc iam patet dictum *Pererii* de majori perfectione in subjectum introducendâ, hic quam minimè ad rem facere. Neq; enim *motus longa duratione perficitur, sed aequè perfecte est motus in principio, atque in medio & fine*: cum ista longiori motus duratione tantum plures perfecti motus inter se continuentur, qui inter se sine ullâ intermissione continuati pro uno habentur.

5.
Nob. Renatus. Cartesius, cum formam aliquam substantialem in rerum naturâ, anima rationali excepta, non admittat, materiamque in toto Universo unam & eandem existere existimet, eò quod ubique in omnibus corporibus una & eadem detur

B 2

exten-

*Cartesii
opinio.*

extensio, omnem etiam materiae variationem, sive omnium
ipsum formarum diversitatem à solo motu pendere, contendit
§. 23. part. 1. Princip. philos. p. 43. qui in partes materiam distin-
guit, easque à se invicem re ipsa separat, atque ex viciniam earum
quas contingunt, immediate in viciniam aliarum transfert, id
est, loco movet. Hinc postea motum definit translationem unius
partis materiae, sive unius corporis ex vicinia eorum corporum, quae
illud immediate contingunt & tanquam quiescentia spectantur, in
viciniam aliorum. Per unum corpus, sive unam materiam intelli-
git Cartesius illud omne, quod simul transfertur, et si rursus hoc
ipsum comitari possit ex multis partibus, quae alios in se habeant
motus: motum insuper vocat translationem non actionem,
ut ostendat illum semper esse in mobili, non in movente, ac esse
duntaxat eius (mobilis) modum (sive affectionem) non rem ali-
quam subsistentem, sicut figura est modus rei figuratae, ac quies rei
quiescentis: addit praeterea, translationem fieri ex vicinia corporum
contiguorum, in viciniam aliorum, non autem ex uno loco in ali-
um, quia loci acceptionem putat esse variam, & à nostra cogita-
tione pendere. Atque ex hoc, quod materiae partes ab uno corpore
in aliud possunt trans ferri, colligit motum ab uno mobili in ali-
ud mobile posse etiam transire, adeoque nullum novum motum
unquam gigni, nec ullum etiam perire, sed motum de uno corpo-
re in aliud tantum transire: non aliter ac globulus à manu mea
propulsus alterum globulum ante quiescentem protrudit, in-
que eum motum suum, quem à me acceperat, transfert: vel om-
nem & totum: & se ipse moveri cessat, vel partem motus, & sic
remissius movetur: donec tandem reliquum sui motus aliis oc-
currentibus corporibus communicaverit; ubi tunc quiescit, in
quo statu quietis tamdiu permanet, donec etiam ex eo ab alio
obvio corpore deturbetur. Verum ut ut haec convenienter satis
ejus hypothese dicta sint, nobis tamen quoad omnia placere
haud possunt, praecipue, quia omnem motum ab extrinseco,
nullum autem ab intrinseco principio oriri velit, & sic omne
discrimen inter motum extrinsecum, & intrinsecum, item inter
naturalem & violentum adimat: canis certe dum movetur, &
de loco in locum discurret, non se movet per principium extrin-
secum, sed intrinsecum, nempe animam: alias natura non tam
causa

Divisio
Motus.

dem instanti erit in A & B, quod absurdum, iudice etiam *Aristotele lib. 6. Physic.* 8.

Francisc. Baco de Verulamio in peculiari tractatu de *Motu*; & *lib. 3. de Augmentis scientiarum pag. 248.* motum dividit in simplicem, & compositum; illius species enumerat 15, *primus* motus est Antitypix materiae, quem vulgo motum ne fiat penetratio dimensionum, vocant. Secundus motus, nexus, quem motum ex fuga vacui appellant. Tertius, motus libertatis sive compressionis, ne detur compressio, aut extensio praeternaturalis. Quartus, in sphaeram novam, sive ad rarefactionem, ac condensationem. Quintus, motus nexus secundi, sive ne detur solutio continuitatis. Sextus, motus congregationis majoris sive ad massas connaturalium suorum, qui vulgo dicitur motus naturalis. Septimus, congregationis minoris, qui vulgo dicitur sympathia, & antypathia. Octavus, motus disponens, sive ut partes bene collocentur in toto. Nonus, motus assimilationis, sive multiplicationis naturae super aliud. Decimus, motus excitationis, ubi agens nobilius motum in alio latentem, & sopitum excitat. Undecimus, motus Sigilli, sive impressionis, operatio s. absq; communicatione substantiae (qui forte non incommodè dici poterit motus virtualis) Duodecimus, motus Regius, sive cohibitio reliquorum motuum à motu predominante. Decimus tertius, motus absq; termino sive notatio spontanea. Decimus quartus, motus trepidationis, sive systoles & diastoles, Corporum sc. quae locantur inter commoda, & incommoda. Decimus quintus denique, decubitus sive exhorrentia motus, quae etiam plurimarum rerum est causativa. *Motus compositi* sint generatio, corruptio, Augmentatio, Diminutio, Alteratio, Latio, Mixtio, separatio & versio, qui motus oriuntur ex simplicibus complicatis, continuatis, alternatis, frenatis, repetitis, & multis modis aggregatis. Hanc diligentem Naturae motus inquisitionem utut non rejicimus, sed multo magis veneramur, mirari tamen non possumus satis, qui magnus ille Naturae indagator, Lationem dicat esse motum compositum? Cum Latio in se considerata indifferenter se habeat ad motum simplicem & compositum; etenim quid Motus assimilationis, libertatis, trepidationis, Regius, separa-

parationis, &c. aliud sunt, quam varia Latronis determinatio
seu modus?

9.
Ut igitur distinctius de Motus speciebus aliquid dicamus, divi-
dere lubet *motum, vel ratione moventis, vel ratione centri*. Ratione
Moven-
tis, est vel naturalis, vel violentus; Naturalis est, qui fit à
causa internâ, & sic moventur Elementa, Ignis, Terra, Aqua, Aer;
cum unum quodque ad sedem sibi naturalem tendat, bruta e-
tiam & homines. Violentus est, qui à causa externâ proficiscitur,
sic movetur globus in altum projectus: Sed quia hic motus in
mechanicis atque in naturâ multum habet utilitatis, multum e-
tiam jucunditatis, ac necessitatis, placet in gratiam Naturæ can-
ditati eum operosius proponere, & exponere Agam autem in
primis de *Motus violenti origine sive causa, propagatione, commu-
nicatione, & divisione.*

10.
Quantum ad motus causam, certum est, eam non esse in eo
quod movetur, sed in movente extrinseco: lapis enim dum sur-
sum projicitur sibi ipsi motus hujus causa efficiens, & autor non
est, sed impetus manus projicientis &c. hic enim impetus si ab-
fuisset, lapis motus non fuisset juxta communissimam naturæ re-
gulam: *Unaqueque res, quatenus est simplex & indivisa, manet
quantum in se est, in eodem semper statu, nec unquam mutatur, nisi
à causis externis.* Sic si pars aliqua materiæ sit cubica, sive triangu-
laris, in eo semper statu permanebit, nisi quid extrinsecè adve-
niant, quod eius figuram immutet, sic etiam lapis, lignum vel sa-
gitta si semel quiescunt, nunquam etiam movebuntur, sed in æ-
ternum quiescent, nisi causa aliunde adveniat, quæ movet. Et
hic verissimum est, illud Aristotelis axioma. quicquid movetur
mouetur ab alio. quantum ad motus communicationem & pro-
pagationem, præsupponi oportet, omnia corporum plena esse,
vnde etiam consequitur, nullum Corpus, sive magnum, sive
parvum fuerit, loco suo moveri, alioque tendere posse, quin
semper impingat in aliud, illudque, nisi plane quiescat, & cor-
pore impingente paulo maius sit, moveat. Atque ex hoc corpo-
rum in corpora impulsu satis valido, ac mutuo occurso, sequi-
tur etiam motus communicatio, & ad alia corpora propagatio:
sed quoniam hic excessus motus quietem obvii corporis, vel ejus
tarditatem superantis est varius, hinc etiam per impulsam, vel

totus impetus in aliud corpus transfertur, uti fit, ubi globus in arenæ, vel pulveris cumulum conieitur, vel pars ejus alteri communicatur, sicut contingit, cum globus minor in minorem quiescentem impellitur, & cum illo ulterius movetur: quod artificium etiam norunt pueri, dum globulis luteis igne probè excoctis alter alterius globum in ludo propellit, protruditq: vel deniq: nihil de impetu obvio corpori imprimitur. Sed ut certo, & accuratè scire possimus, quomodo singula corpora motus, suos augeant, imminuant, perdant, vel in alias partes inflectant ob aliorum corporum occursum, sequentes leges motus observandæ erunt.

11.

Primo si duo corpora A & B plane essent æqualia & perfectè dura & à reliquis omnibus ità divisa, ut eorum motus à nullis aliis circumjacentibus impedirentur, nec juvarentur, ac etiam æque velociter, moverentur, B quidem à dextra sinistram versus & A à sinistra versus dextram, cum sibi mutuo in puncto occurrerent, resilirent & reflecterentur, & A quidem versus sinistram, B vero versus dextram æquali velocitate & nulla parte suæ celeritates amissâ, statim rediret: cum enim duo ista corpora planè æqualia sint, & perfectè dura atque æque etiam velociter moveantur, necessario quoque movendi & resistendi vires ipsis inerunt æquales, adeoque alterum non vincet alterum, ut illud secum moveat, neque tamen in puncto occursum quiescent, quia nihil est quod duorum istorum corporum motus vim sistere aut impedire vel imminuere possit; sed resilient, eo quod æquali impetu, & adversâ determinatione alterum impingit in alterum,

12.

Secundo si A esset tantillum majusquam B & non velocius tamen moveretur versus dextram, quam B versus sinistram, ubi occurrerent sibi mutuo, tunc solum B reflecteretur, & utrumque versus dextram eadem celeritate moveretur: cum enim non velocior supponitur motus in A, quam in B; cumque non magis hic, quam ibi sit causa sive intrinseca, sive extrinseca, quæ motum corporis B perdat imminuat, vel etiam impediatur, ubi A in illud impingit, necessarium etiam est, ut B eadem, quæ ad A veniebat, velocitate reflectatur, sicque; tam celeriter quidem antecedit, ut A proximè quidem insequi, sed nullo modo illud propellere possit, juxta hanc Naturæ regulam; *ubi corpus aliquod moveri incipit, eadem & æquali perpetuo pergit velocitate, quam diu nihil occurrit, quod vel imminuat, vel sistat ejus impetum.*

13.

Tertio si mole essent æqualia ; sed A aliquanto celerius moveretur , quam B , non tantum ambo pergerent moveri versus dextram , facto eorum occursum in C ; sed etiam transferretur ex A in B media pars celeritatis , qua hoc ab illo excederetur . i. e. si prius 10. gradus celeritatis fuissent in A , & 8. tantum in B , post mutuum occursum , unumquodq; tenderet versus dextram cum 9. gradibus celeritatis . Cum enim B ob motus tarditatem , resistendi , & agendi virtute vincatur ab A , hinc ei cedat necesse est , & A proximè sequatur ; verum cum in A major sit motus celeritas , sequi quoq; nequit , & simul una cum B dextram versus moveri , nisi B protrudat , talemq; impetus sui partem communicet , quæ priori jam antea in B. existenti addita , utriusq; motum æqualem faciat , ita ut A nec impellere amplius , neq; B aufugere possit ; sed utrumq; simul æquali velocitate , nempe cum 9. gradibus celeritatis dextram versus tendat .

Quarto si corpus B omni motu esset destitutum , essetq; paulo majus , quam A , quacunq; cum celeritate A moveretur versus B , nunquam tamen ipsum B moveret , sed ab eo repelleretur in contraria n partem . : quia corpus quiescens magis resistit magnæ celeritati , quam parvæ , idque pro ratione accessus unius supra alteram . : cum enim motus , qua motus non sit contrarius motui , sed quieti , quo tardius fuerit corpus A , eo minus contrarius erit quieti corporis B : unde si A vehementissima velocitate moveatur versus corpus quiescens B , illud vehementissimam quoque habebit resistendi vim . : Hinc quo impetus alicujus corporis moti est major , eo major quoque est in corpore quiescente resistentia .

Quintò , si corpus quiescens B esset minus quam A , tunc licet tardè A versus B moveretur , illud tamen secum moveret , partem scil. sui motus ei talem transferendo , ut utrumque postea æquè celeriter moveretur : nempe si A esset du-

C

plo

plo majus quam B, communicabit ipsi tertiam partem sui motus, quia una illa tertia pars non minus celeriter moveret corpus B, quam alia duæ residuæ movebunt corpus A duplo majus, & ita (quia id, quod uni accidit, decedit alteri) postquam A ipsi B occurrisset, una tertia parte tardius moveretur, quam prius, h. e. ut eo tempore, quo antea movebatur per spatium trium pedum, percurreret post factam communicationem spatium duorum pedum: quod si autem A triplo esset majus quàm B, h. e., si se haberet ut 3 ad 1, quartâ ipsi partem sui motus communicaret. &c.

16.

Sexto si corpus B quiescens omnino æquale esset corpori A versus illud moto, partim ab ipso impelleretur, & partim ipsum in contrariam partem repelleret: nempe si A veniret versus B cum 4 gradibus celeritatis, communicaret ipsi B unum gradum, & cum tribus residuis resiliret versus partem adversam: cum enim duo ista corpora A & B supponantur æqualia, æqualis etiam vis resistendi & agendi ab utraque parte erit, & quia illa resistendi vis in B otiosa non est, sed reactiva (si fas ita loqui) hinc utrumque ab altero aliquid pati, & vicissim in aliud agere debet: quod fiet si A una quarta parte sui motus communicata statim cum reliquo in B reflectatur.

17.

Deniq; septimo, si A & B in eandem partem moverentur, nempe à sinistra versus dextram pari celeritatis gradu, ita ut B antecederet, A verò insequeretur, nullus eorum contactus, proindeque etiam nulla mutatio fieri poterit, quod si B moveretur tardius, necessariò A illud aliquando insequetur, illudque parte aliqua sui impetus ipsi communicata, secum moveret: nempe si B minus sit. Si autem è contra excessus magnitudinis in B esset major, quam excessus celeritatis in A, A in contrariam partem, retento omni suo motu, reflecteretur; Sed si B tantundem excederet magnitudine, essetque duplo majus, quantum A excederet

MOTUS

motus celeritate, haberetque motum duplo celeriore, necessum fuerit, ut A partem celerioris istius motus transferret in B, simulque ab ipso resiliet cum reliquo.

18.

Verum hæc omnia non prolixa egent probatione, quia per se satis sunt manifesta; sed quia nulla in Mundo corpora esse possunt à reliquis omnibus ita divisa, & nulla, quæ notabilem magnitudinem habent, circa nos esse solent planè dura, quæ proinde non se totis agunt in se invicem, verum nonnihil inflectuntur, aut franguntur, h. e. in occurribus suis secundum partes moventur, ideo difficile, imò impossibile est, inire calculum ad determinandum quantum cujusque corporis motus, ob aliorum occursum mutetur, quis enim omnes & singulas causarum minutias, quæ in istis occurribus occurrunt, unquam exactè, & perfectè cognitas habere, potest? Nec tamen ideo inutilis, & otiosa censeretur hærum legum consideratio, ut vult *M. Watsonius disp. 6. thes. 5.* quia (verba sunt *Cl. D. Joh. de Raey, amici nostri honorandi, disp. 4. ad probl. Arist. thes. 18.*) ut in Republica sic & in Natura & Universo, Leges pro ratione circumstantiarum, & subjectorum intelligi & applicari debent: neque unquam desinunt esse veræ, licet magna in earum circa particulares casus executione, appareat variatio. Verum uti sempiternæ veritatis lex est in societate hominum, unumquemque tueri debere se ipsum, ideoque vim vi esse repellendam, & suum tamen cuique tribuendum, etsi in particularibus ob circumstantiarum multitudinem, ac varietatem dubium sæpè sit, quæ, & quanta ad nos pertineant, quidvè spectet ad alium, quid violentum sit, quantave vi repellendum &c. ita in rerum omnium naturalium Universitate, quæ Mundus dicitur, perpetuo verum est, Unumquodque corpus, quantum in se est semper manere in eodem statu, neque unquam destruere seipsum, aut quicquam ad se pertinens, verum resistere iis omnibus, quæ quocumque modo illi adversantur, adeo-

C 2

que

que etiam vim vi repellere, & potentiori tamen cedere, atque illud quod imbecillius est, superare.

19.

Motus violenti *Aristoteles lib. 1. Phys. c. 2. t. XI.* quatuor facit species, ἐλξίς, ὤσιν, ὀχνησις, & δίνησις, sive *Pulsionem, Tractationem, Vectiorem, & Vertiginem.* Pulsio est, cum movens à se dispellit mobile, cujus generis sunt percussio, jaculatio, protrusio: ad pulsiorem pertinet etiam pressio, quæ talis est pulsio, qua corpuscula celerrimè, quamvis invisibiliter, ultrò citròque concutiuntur, & contremiscunt, & talis motus pressionis invenitur in omnibus corporibus solidis, si quando premuntur: ut sunt metallum, lapis, vel lignum: ea enim quando premuntur, oritur in iis internus partium tumultus, ut se à pressione liberent. Hinc facile nunc explicare possumus, quare sonus Clavecymbali simul ac oram unicam injectam sentit, extinguitur: quare vitra, metalla &c. campanarum simul ac ipsis manus imponitur, sonare cessent, nempe quia soni producuntur à subtili percussione minimarum partium Campanarum, aut fidis aeri impressa, quæ percussio, quia à manu campanarum imposita impeditur, hinc etiam sonus cesset, oportet. Tractio est, cum movens ad se trahit mobile. Vectio est, cum corpus mobile vehitur non per se, sed per aliud, sicut in navi ambulans ad motum navis movetur. Vertiginem, sive volitationem constare ex tractatione, & pulsione, vult *Cl. Regius pag. 27.* quia vertigo illis perficitur, ut apparet in volitatione Cylindri, qui trahendo & pellendo circumvolvitur. At, *inquit Mag. VVassonius disp. 6. thes. 5.* pressio non commodè refertur ad pulsionem, ac motum, quin potius à quiescente gravi oritur: unde premit lapis ob gravitatem suam, quia est terre sortis, quando immobilis adjacet humeris, aut alteri parti corporis humani &c. & paulo post. Pressio igitur vel peculiarem speciem motus localis, qui sit ab alio, constituit, ut quando aqua tradit, ac premit aquam in scaturigine, ac fontibus Heronis, vel ad pulsionem tractum, vectioremque refertur. Verum (r) quomodo potest corpus quiescens, quatenus est quiescens, corpus premere? non enim motus est à quiete (ita enim esset aliquid

quid

quid in effecta, quod nec formaliter, nec virtualiter esset
in causa) sed ab alio motu, uti antè satis fuit explicatum: ne-
que (2) motus, quo aqua trudit ac premit aquam in Scaturi-
gne, ac fontibus Heronis, est peculiaris species motus localis
diversa à pulsione, sed est ipsa pulsio: quomodo autè ille motus,
aquæ in fonte Heronis fiat, mechanicè describit *H. Regius c. 1.
p. 35.* In Fonte Heronis, inquit, aqua ex alveo summo A, per
tubum primum (1) in alveum infimum C, solo aere plenum,
deslabens, aerem contentum premit, eumq; magna vi, citra
ullam magnam condensationem, per tubum (2) in alveum
medium, B, pellens; & aquam ibi contentam vehementer
premens illam, per tubum tertium (3) in aerem D, ad tantam
ferè altitudinem attolit, ad quantam humilitatem aqua, ex
alveo A in alveum C defluendo, descendit.

20.

Ratione Centri Motus alius est simplex, alius mixtus:
Simplex est, qui per lineam simplicem perficitur. Estque
vel rectus, vel circularis: Rectus est, qui fit per viam omnium
brevissimam, i. e. per lineam rectam: Circularis est, qui fit cir-
ca centrum & axem. Motus mixtus est, qui ex recto & cir-
culari simul constat, lineasque simplices non observat: tali
motu moventur animalia, nubes & venti. Exemplum non
injucundum motus localis, ex recto & circulari compositi ad-
ducit *D. Lipsiorpius part. 2. Specim. Philos. Cartes pag. 31.* Ejus
nempe qui scribit in navi literas rotundas, hic enim, inquit,
non format stylo literas sed lineam quasi rectam, quia & na-
vis ipsa, & manus in charta vacillat, & tanto magis rectæ li-
neæ similem, quo literæ minores sunt linea illa, quam sty-
lus in spatio illo describit. Ostendit hoc etiam *Job. Car-
muel Lobkovvitz part. 2. Matheseos andacis pag. 25. & 26.* format
autem talem easum. Solvimus Hispali, & inde ad Ameri-
cam usque provehens scribens: acumne tui styli fecisti unam
lineam quasi rectam, quæ ex Hispaniâ in Americam proten-
deretur. Hoc ut melius intelligas, supponamus tempore

C 3

quo

quo unum O formas, navim ad longitudinem lineæ A.B. pro-
gredi. Ergò majoris celeritatis gratia in formatione illius
O adhuc quatuor tempora secundum quatuor quadrantes li-
teræ, Incipiendo à capite, subdividamus, & eam in quinque
locis (nempe A.B.C.D.E.) consideremus, ut in figura expri-
mitur. Cæterum stylus dum videtur formare unum circulo-
rum, format lineam illam punctis minutissimis ab A in B
subnotatam.

21.

*Affectio
motus.*

Nobilissima, eaq; utilissima motus affectio est, quod in
omni motu deprehendatur circulus: cum enim omne illud,
quod inter terram, & firmamentum est, corporibus sit ple-
num, ut nullum detur, nec dari possit vacuum, cumq; etiam
in corporibus nulla dari possit dimensionum penetratio, i-
deo moto aliquo corpore de suo loco, eodem etiam tempo-
ris momento aliud corpus movebitur de suo loco, quod cum
ob omnium spatiorum plenitudinem alium locum non inve-
niat, quam illum, quem corpus primo motum reliquit, ideo
hoc in primi locum necessario succedit. Et hoc modo in
omni motu fit circulus: quem egregiè observare possumus in
spiritibus in corpore limacis conspicuis: simul ac namque
limax prorepere incipit, mox spiritus alii atq; alii cum bullis
conspicuis à cauda per ventrem ad caput continuo propel-
luntur, unde iterum per tergum redeunt ad caudam &c. Quod
si eveniat, ut iste circulus impediatur, nullus etiam motus fi-
et: quod vel decem experimentis ostendere possem, si char-
ta permitteret. Ex vase vino, vel cerevisia impleto, & un-
diq; probè obturato, quamvis orificium ejus apertum sit, ni-
hil tamen liquoris effluet: quæ est ratio? quia scilicet aër foris
existens, & de loco suo à liquore deturbandus ob vas undiq;
obturatum, in locum liquoris ex vase per orificium egressu-
ri intrare non potest. Similis etiam ratio est, quare in ton-
nam inanem, undiq; tamen benè obturatam & rectà in aquam
depressam, ut aqua supra vas assurgat, idque cooperiat, ne
unica

unica guttula, orificio manente aperto, in illud transeat; extracto enim rectà vase, intueri licebit interiorem ejus superficiem valdè siccam.

22.

Hactenus de motu, restat, ut tribus verbis aliquid dica- *Quies.*
mus de Quiete. Quies est affectio disjuncta corporis naturalis, quâ illud locum non mutat, sed fixum, ac firmum perstat. Sic terra, & cœlum quiescunt. Quies alia est naturalis, alia violenta: illa oritur à principio intrinseco, & sic quiescit lapis in naturali suo loco: hæc à principio extrinseco & sic quiescit lapis in aere suspensus: Peripatetici vulgo duplicè faciunt quietè: unam, quæ motum antecedit: & dicitur privatio motus: alteram quæ motum sequitur, & dicitur perfectio motus. Sed datur quies, inquit Cl. Sperlingius, quam nullus unquam motus antecessit nullusq; unquam secuturus est, scil. quies terræ & cœli: Sed hic in Quiete quiescimus, & finem imponimus parti generali Physices. Deo sit Laus in æternum. Amen.

ANNEXA.

1.

Nihil est in Physica Peripateticâ quatenus censetur Peripatetica, & ab aliis diversa, quod non sit novum: nihil autem in nostra est quod non sit vetus: adeoq; frustra accusant nos nonnulli scioli Novitatis.

2.

Falsitas Principiorum Aristotelicorum melius probari non potest, quam dicendo eorum ope per multa secula, quibus in usu fuerunt, nullum progressum in cognitione rerum fieri potuisse: imò putamus, ne unius quidem questionis solutionem, ope Principiorum Peripatetica Physica, datam unquam fuisse, quam non possumus demonstrare esse illegitimam, & falsam. Nec mirum cum ipse Aristoteles in Physicis innumeris scateat contradictionibus: de cæteris non dicam. Ne Sutor ultra crepidam.

Viro

Viro - Juveni

Docto, & Præstanti

DN. JOHANNI HADIKIO,

Philosophiæ purioris, & certioris Cultori strenuo.

Quid Motus Physici valeant in corporis omnis
Materiâ, thesibus probat, & defendit acutè
Haddikius: Laus ergò ipsi manet inclytæ: Patres
Hungariæ juveni docto complaudite lati!

M. JOHANNES TATINGHOFF

PRÆSES.

Ung. VI 59

ULB Halle 3
004 186 672

f

56,

VD 17.

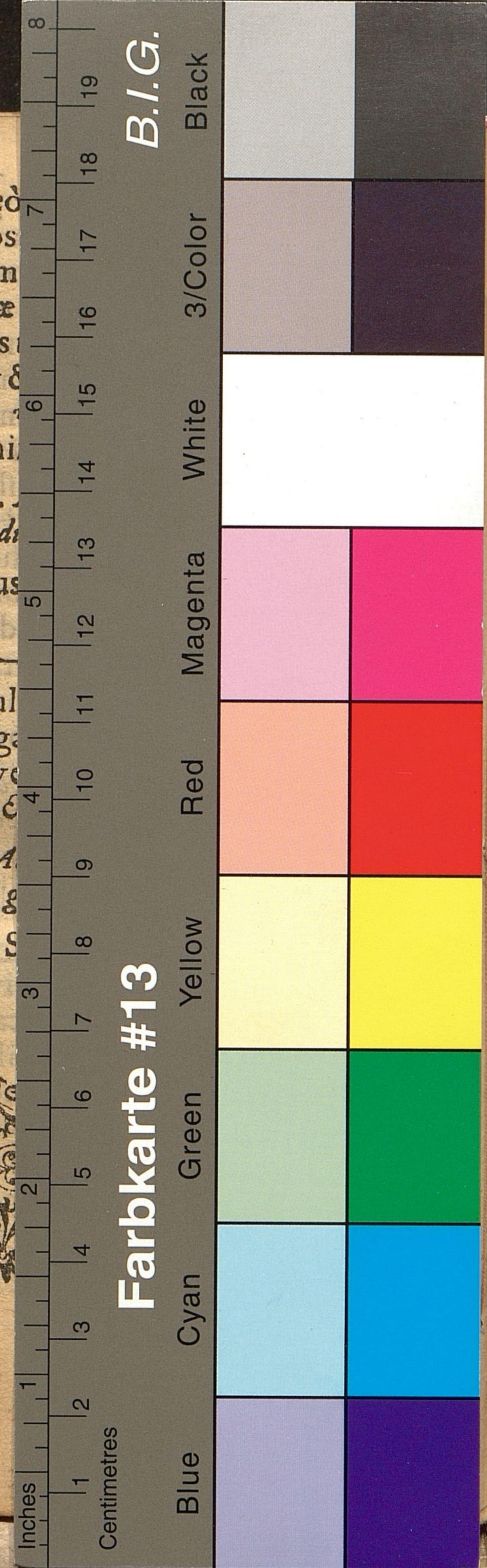
Jun. 2000 M,

EXERCITATIONUM PHYSICARUM
DISPUTATIO SEXTA.

De

MOTU ET QUIETE

BONO cum DEO

*In illustri Leucoreà ad ventilandum publicè placido Eruditorum
examini praposita.*

PRÆSIDE

M. JOHANNES FRID. Tatinghoff

Enchusa - Batavo.

Respondente

JOHANNES HADIKIO

Trenchinio Hungaro.

*Ad d. 18. Februar. Horis Matut.
In Audit. Minore.*

38

WITTEBERGÆ

Typis Johannis Haken 1654.

Handwritten notes and signatures, including a date 1714.

